

Justis- og beredskapsdepartementet

Deres ref: 23/5588

Vår ref: AC/IGL

Dato: 11.04.2024

Akademikernes innspill til høring om endringer i sivilbeskyttelsesloven- sivil arbeidskraftberedskap når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare

Innledning

Akademikerne viser til høring av 15. Januar 2024 og takker for muligheten til å komme med innspill.

Overordnet er Akademikerne enige i det er behov for reguleringer av sivil arbeidskraftberedskap og mener det er viktig at man har på plass ordninger og reguleringer før en krise inntreffer. Vi støtter derfor at det gjøres endringer i sivilbeskyttelsesloven slik det er beskrevet i høringsnotatet, men vil peke på noen forhold som må hensyntas i det endelige forslaget.

Akademikernes innspill oppsummert

- Stortinget spiller en viktig rolle i demokratiske prosesser og sikrer rettssikkerheten. Derfor må Stortinget involveres i beslutninger og må kunne overprøve beslutninger.
- Det må være et tydelig trappetrinnsystem for når lovene trer i kraft.
- Det er flere lover som regulerer arbeidskraft og det viktig å sørge for tydelige rammer for når lovene skal tre i kraft.
- Forskriftenes varighet bør ikke overskride 3 måneder før de evalueres på nytt.
- Regjeringen må så langt det lar seg gjøre sikre involvering av relevante organisasjoner.
- Sørge for at rettigheter knyttet til arbeidsforhold bevares.

Videre har vi noen overordnede kommentarer til forslagene.

Generelle kommentarer

I Akademikernes innspill til NOU 2023: 17 *Nå er det alvor*, støttet vi at man ser på hvordan en mer overordnet beredskapslovgivning kan innrettes for å håndtere ulike krisesituasjoner og at et slikt lovverk må utredes ytterligere. Vi støttet også at Justis- og beredskapsdepartementet får en tydeligere rolle som lederdepartement da dette vil bidra til bedre tilrettelegging og koordinering.

Mange sektorer blir berørt i krisesituasjoner og å ha en plan og et lovverk som kan brukes til et bredt spekter av krisesituasjoner er både viktig og nødvendig. Akademikerne stiller seg bak departementets vurdering om at det er behov for å tydeliggjøre lovverk rundt sivil arbeidskraftberedskap. Denne forutsigbarheten vil være nyttig i en gitt krisesituasjon, men vil

også ha betydning for planlegging og øvelser. Det er viktig at departementet også ser på forholdet til andre lover som Helseberedskapsloven og Næringsberedskapsloven, og det må være tydelige rammer for når de ulike lovene trer i kraft.

Departementet ønsker et trappetrinnssystem for når de ulike lovene trer i kraft. Et slikt trappetrinnssystem vil kunne bidra til å forhindre misbruk av lovverket. I høringsnotatet på side 13 skriver departementet at de har hentet inspirasjon fra Finlands regulering av arbeidskraftberedskap. Departementets forslag er imidlertid ikke like tydelig i nivåinndelingen som den finske modellen er. Dette er etter Akademikernes syn en svakhet i forslaget.

Departementet foreslår at det er Kongen i statsråd som vurderer om kravene i § 24e møtes. Dersom disse møtes foreslås det at Kongen kan gi forskrift om midlertidige reguleringer. Dette er etter Akademikernes syn en god løsning. Der det er mulig må også Stortinget involveres. Når det skal være hjemmel for å beordre og gripe inn i arbeidslivet på den måten som departementet foreslår mener vi det er spesielt viktig å hegne om demokratiske prinsipper og å sikre borgeres rettsikkerhet. Derfor må Stortinget involveres på et så tidlig stadium som mulig. Departementet foreslår en meddelelsesplikt til Stortinget. Dette mener Akademikerne er helt nødvendig, men savner en tydelig presisering av hva departementet mener med «snarest mulig». Stortinget må også ha mulighet til å overprøve forslag fra for eksempel departementer, slik vi så det ble gjort under korona-pandemien.

Det må komme tydelig frem hva som menes med en trussel mot samfunnssikkerheten. Hvis denne definisjonen blir for uklar kan den misbrukes eller feiltolkes. Videre mener Akademikerne at det må være helt tydelig når de ulike paragrafene trer i kraft. Dette gjelder spesielt når man bruker begrepet «uønskede hendelser i fredstid». I forarbeidene til eksisterende lov I Prop. 91 L. (2009-2010) skrives det at uønskede hendelser «...omfatter hendelser som avviker fra det normale, og som har eller kan medføre tap av liv eller skade på helse, miljø og materielle verdier.» Videre står det at man med vilje har gjort begrepet vidt for at det skal fange opp så mange ulike situasjoner som mulig hvor det vil være behov for innsats fra Sivilforsvaret. Eksempelene som gis på hva som kan være en uønsket hendelse er varierende i alvorlighetsgrad, fra flom og fjellskred til atomulykker. Akademikerne mener det er riktig at det er lite som skal til for at Sivilforsvaret involveres, men mener det ikke er hensiktsmessig at den samme vide situasjonsbeskrivelsen skal gjelde for de forslåtte lovene om sivil arbeidskraftberedskap. Videre mener vi det er nyttig om man i forarbeidene kan vise til eksempler som viser ulike situasjoner der man kan være nødt til å iverksette tiltak. Spesielt med tanke på når man kan fravike tariffavtalene og beordre.

Departementet foreslår at forskrift som gis under forholdene nevnt i §24e skal kunne gjelde i inntil 6 måneder av gangen. Akademikerne støtter departementets vurdering av at det er nødvendig å ha en fastsatt tidsbegrensning slik at forskrifter ikke blir stående lenger enn nødvendig. Vi mener man bør vurdere å sette grensen lavere, for eksempel 3 måneder. Dette vil sikre at forskriftene ikke gis for lang virkning og at de evalueres regelmessig når det er eventuelle behov for forlengelse.

Sikre involvering av organisasjoner

Som vi så under koronapandemien er dialog med relevante organisasjoner på et så tidlig stadium som mulig helt nødvendig for å sikre gode og trygge ordninger. Partene viste stor grad av fleksibilitet og fant løsninger for å møte den krevende situasjonen vi da sto i. Partene i arbeidslivet er en viktig aktør også i planlegging av beredskapsarbeid. Dette perspektivet var noe Akademikerne savnet i utredningen til Totalberedskapskommisjonen og vi mener partene må få en tydelig rolle i beredskapsarbeidet.

På tross av at det organiserte arbeidslivet strakk seg langt i å tilrettelegge og bidra i arbeidet under koronapandemien opplevdes dialogen fra departementets side som lite målrettet og sektorprinsippet bidro til krevende arbeid og ansvarsfordeling. En god dialog med alle hovedorganisasjonene i arbeidslivet kunne bidratt til at arbeidet hadde blitt enklere og gått raskere. Akademikerne mener derfor det bør komme tydelig fram at hovedorganisasjoner som hovedregel skal involveres.

Regjeringen må så langt det er mulig sikre involvering av relevante organisasjoner i dialogen om forholdsmessighet (side 45). Det kan for eksempel være nyttig å ha noen faste mottakere i system som kan inkluderes og konsulteres. Det vil også være hensiktsmessig å involvere yrkesgrupper om hvordan man skal håndtere ulike situasjoner innenfor deres felt. Bransjeforeningene vil ha en inngående kjennskap i utfordringer og løsninger og kan bidra til å finne tiltak som er minst mulig inngripende. Partene som har inngått avtalene som regulerer de aktuelle arbeidsforholdene vil også være best skikket til å finne gode løsninger innenfor avtalenes rammer. Involvering av organisasjonene vil også gi en forankringseffekt som kan være viktig for gjennomføringen av tiltakene. Der man anser at man ikke har tid til en ordinær høringsrunde skal man søke innspill fra berørte organisasjoner.

Rettigheter knyttet til arbeidslivet

I forslaget til ny lovtekst åpnes det i §24 g for at Kongen i forskrift kan endre og fravike offentlig og privat regulering av arbeids- og tjenesteforhold. Dette innebærer at lover som regulerer arbeidslivet som arbeidsmiljøloven og ferieloven, samt kollektive tariffavtaler og individuelle arbeidsavtaler, kan suspenderes. Kravet til forholdsmessighet gitt i § 24 e, andre ledd, er lite konkret og Akademikerne mener at partene må involveres i vurderingen av hvilke tiltak som er nødvendige. Dersom vilkår som er gitt i tariffavtale skal endres må partene i avtalene, så langt det er mulig, involveres i den konkrete utformingen av tiltakene.

Tariffavtaler må være gjeldende så langt det lar seg gjøre, og Akademikerne er derfor enige i departementets vurdering. De delene av avtalene som ikke berøres må bestå og partene må involveres når det skal gjøres endringer i tariffavtalene. Rettigheter som opptjenes i arbeidsforholdet som for eksempel pensjonsopptjening, økt ansiennitet og rett til ytelser fra folketrygden skal så langt som mulig ivaretas og godskrives som i det ordinære arbeidsforholdet.

Ved pålegg om arbeidsplikt i en annen stilling skal det etter forslaget gis samme vilkår som personer i ordinære arbeidsforhold i sammenlignbar stilling. Dersom en person pålegges arbeidsplikt i lavere stilling vil det med denne løsningen kunne medføre økonomisk tap. Akademikerne mener lønnsutbetalingen primært bør være den samme under pålagt arbeidsplikt

som i ordinær stilling. Ved utarbeidelse av kompenserende ordninger for tapt arbeidsinntekt eller andre tap knyttet arbeidsforholdet, bør partene i arbeidslivet involveres. Når pålagt arbeidsplikt er avsluttet må arbeidstaker ha rett til å returnere til sin ordinære stilling under samme vilkår som tidligere, så lenge situasjonen tillater det.

Departementet foreslår at det i forskrift kan åpnes for å suspendere retten til arbeidskamp. Dette mener Akademikerne er en unødvendig presisering. Arbeidstakerorganisasjonene er ansvarlige parter og det er ingen grunn til å anta at det oppstår streik under en krig eller krise. Fredsplikten mellom tariffoppgjørene er regulert i arbeidstvistloven og tjenestetvistloven og streik eller arbeidskamp utenom dette vil omfattes av gjeldende lovverk.

Med vennlig hilsen,
Akademikerne

—

Lise Lyngsnes Randeberg
Leder